

Міністерство освіти і науки України

**Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»**

**Навчально-науковий інститут фінансів, економіки,
управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування**

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ДЕРЖАВА, РЕГІОН, ПІДПРИЄМСТВО

**Матеріали ІХ Міжнародної
науково-практичної конференції**

15 травня 2025 р.

**Полтава
2025**

2019. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/52.pdf
(дата звернення: 28.04.2025).

3. *Дія.Бізнес*: веб-сайт. URL: <https://business.diia.gov.ua/>
(дата звернення: 28.04.2025).

УДК 330.34:355.4

Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Мосіюк Дмитро Олександрович,
студент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Поточний воєнний конфлікт і запровадження воєнного стану в Україні висувають на перший план питання економічної безпеки. Війна значно ускладнює діяльність ринкових інститутів: зростають дефіцити бюджету, інфляція, державне регулювання. Класичні економісти-класики (зокрема Мюррей Ротбард і Фрідріх Хайєк) попереджали, що якраз у періоди війни й надзвичайного стану держава часто розширює свою владу і втручається в економіку, що зрештою підриває ринкові механізми та свободу. Наприклад, у «Дорозі до рабства» Хайєк наголошує, що планування, яке вводять під час війни, має тенденцію зберігатися і після війни, із ризиком перетворення демократичних суспільств на тоталітарні. Ротбард у «К новій свободі» показував, як військові приготування природно призводять до посилення державного примусу та обмеження приватної ініціативи.

Водночас історичний аналіз свідчить про руйнівні наслідки надмірного втручання у часи кризи. Зокрема,

Ротбард ретельно дослідив Велику депресію 1930-х років і дійшов висновку, що глибина кризи зумовлена не «диким капіталізмом», а скоріше штучним утриманням економічного буму через надлишкове кредитування з боку уряду та центрального банку. Як показує Ротбард, у міжвоєнний період економіку США штучно стимулювали розширенням грошової маси й дефіцитними витратами, а коли роль держави суттєво зросла, це і призвело до катастрофи. У підсумку США вийшли з депресії насамперед завдяки масовій підготовці до війни: економіка «була врятована війною, або її приготуваннями» – як зазначає Ротбард, у Німеччині з приходом Гітлера і початком переозброєння безробіття різко впало, а у вересні 1939 року Уолл-стріт нарешті повернулася до рівня 1929 року, очікуючи військових замовлень.

Аналітика Ротбарда та його однодумців вказує на кілька важливих ризиків для економічної безпеки. По-перше, великі державні витрати на війну породжують інфляцію і дефіцити, змушуючи уряд фінансувати свої зобов'язання через позики та друк грошей. Як пояснює Ротбард, такі дефіцити чинять «надзвичайно великий політичний тиск» на центральний банк з метою монетизації боргу та одночасно «витісняють приватні заощадження, спрямовуючи їх на неефективні урядові проєкти». Цей механізм означає, що ресурси приватного сектору (інвестиції, накопичення) переорієнтовуються на підтримку державних витрат, що знижує майбутній економічний ріст.

По-друге, як попереджають прихильники «Старої Правой» (Old Right), безглузді витрати на глобальну військову присутність та зовнішні війни можуть обвалити економіку. Зокрема, Ротбард цитує «тривогу» одного із правих діячів 1960-х років: якщо США «послаблять економіку розкішними витратами чи на чужі країни, чи на закордонні війни, ми ризикуємо зіштовхнутися ще з одним 1932-м роком і знищити саму систему, яку намагаємося врятувати». Тобто надмірний

імперіалістичний чи воєнний бюджет може призвести до повторного економічного краху.

Для України ці уроки мають особливе значення. В умовах воєнного стану маємо справу зі зростанням державного сектору і необхідністю значних ресурсів на оборону. Ротбард показує, що в таких ситуаціях існує небезпека подвійної дії: по-перше, монетарна експансія (друк грошей) для покриття дефіциту викличе інфляцію, по-друге, підвищення податків, яке часто пропонується як вихід, фактично не зупинить інфляцію, а лише забере у громадян доходи без відтворення продукції. З огляду на це, найкращий спосіб уникнути гіперінфляції – це стримати збільшення грошової маси і скорочувати держзвидатки, а не тиснути на приватний бізнес додатковими податками.

Інший ризик – це надмірне регулювання та централізація. Частково через воєнний стан можуть запроваджуватися адміністративні обмеження цін, валютного обміну або обов'язкового розподілу товарів (пальне, енергоресурси тощо). Як попереджає Хайск, такі «міжвоєнні» чи «воєнні» заходи потім важко відкликати – вони підривають довіру до ринку і витісняють приватні механізми саморегуляції. Ротбард також показує: якщо держава переводить економіку на «боргово-підтримувану» або «кооперативну» модель (використовуючи кредити і директиви), то близько іде до фашистських моделей господарювання. Хоча пряма війна в Україні може не асоціюватися з жодною із цих крайніх форм, тенденції до милітаризованої економіки й посилення бюрократії точно чутливі.

Відтак, найбільші ризики – це втрата незалежності центрального банку, руйнівні дефіцити, зростання держборгу і перерозподіл ресурсів за адміністративним принципом. Усунення цих загроз можливе за умови дотримання фундаментальних принципів економічної свободи навіть у

війні. Насамперед, слід звести до мінімуму державні витрати, що не пов'язані безпосередньо з безпекою. Ротбард підкреслює: щоб ліквідувати дефіцит, держава повинна скорочувати витрати, а не підвищувати податки чи емісію грошей. Це означає реальне позбавлення непотрібних «побічних» витрат – як-от витрат на неефективні державні програми чи численні оборонні підрядники без контролю.

Крім того, необхідно зберегти функціонування ринку навіть в умовах війни: відпустити ціни до гнучких ринкових рівнів і дозволити підприємцям швидко реагувати на зміну попиту. Згідно з лібертаріанською логікою, це знижує дефіцити та спонукає до інновацій в оборонному секторі. Важливо також залучати приватні заощадження в економіку через взаємовигідні кредити. Якщо держава повинна позичати кошти, кращим способом є випуск облігацій для ринку (під гідний відсоток), а не примусове вилучення заощаджень з населення (що, як показує Ротбард, в будь-якому разі зменшує покупецьку спроможність без реального ефекту на інфляцію).

Окремо слід забезпечити незалежність Національного банку, не допускаючи його тісного корелювання з урядом, щоб запобігти неконтрольованому зростанню грошової маси. У підсумку, ідеї Хайєка та Ротбарда чітко вказують: державне втручання, властиве війні, створює ряд довгострокових ризиків. Для протистояння їм Україна має стримувати економічні «наслідки війни», зберігаючи ринкові механізми. Це означає контролювати інфляцію через фіскальну дисципліну, підтримувати приватні інвестиції й не допускати надмірного урядового впливу. Тільки такий підхід дозволить закріпити економічну безпеку навіть в умовах воєнного стану.

Література

1. Rothbard M. N. The Foreign Policy of the Old Right. – Auburn, AL: Mises Institute, 1978.
2. Rothbard M. N. America's Great Depression. 5-е вид. – Auburn, AL: Mises Institute, 2000.

3. Favicon America's Great Depression. URL: https://cdn.mises.org/Americas%20Great%20Depression_3.pdf.

4. Yehorycheva S., Hlushko A., Khudolii Y. Issue of Ukrainian financial sector information security. *Development Management*. 2023. №22(4). P. 45-52.

5. Krekoten I., Svistun L., Khudolii Y. Prospects of using security mechanism in the process of rehabilitation the building sphere in Ukraine. *Int J Eng Technol (UAE)*. 2018. 7(3):219–224. <https://doi.org/10.14419/ijet.v7i3.2.14406>

6. Onyshchenko S., Maslii O., Hlusko A., Yanko A., Cherviak A. Social and Economic Security: Threats and Strengthening Targets. A monograph E-SCIECE SPACE, WARSZAWA, 2023. 203 p.

УДК 336.74:004.738.5

Логвиненко Ліліана Сергіївна, студентка

Науковий керівник: Вовченко Оксана Сергіївна, кандидат економічних наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ЕВОЛЮЦІЯ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ ТА ЇХ ПОТЕНЦІЙНИЙ ВПЛИВ НА БЕЗПЕКУ ПЛАТЕЖІВ

У сучасному світі, де цифрові технології стрімко змінюють фінансову інфраструктуру, цифрові валюти центральних банків (CBDC) відіграють суттєву роль у розвитку грошових систем. Підвищений інтерес до технології блокчейн та децентралізований випуск криптовалют, призвели до появи ідеї цифрових валют центральних банків. Крім того, як відповідь на успіхи великих технологічних корпорацій, котрі розробляють стейблкоїни (наприклад, Diem (Libra) від Facebook), центральні банки почали розглядати CBDC як